

Костенко А.С.

студентка,

Науковий керівник: Амарян М.Х.

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Існуючи в рамках меж дії різних правових комплексів і правових режимів у рамках міждержавних відносин, правова система ЄС увібрала в себе найпрогресивніші здобутки та правові традиції європейських держав, що є однією з визначальних умов у процесі творення норм права в рамках ЄС.

Істотний внесок у дослідження різноманітних аспектів функціонування правової системи ЄС внесли такі іноземні та вітчизняні вчені, як А. Дашвуд, Н. Фостер, Ж. Вейлер, Н. Марченко, В. Муравйов, М. Микієвич, О. Андрійчук, В. Скакун, А. Саїдов.

Відмітимо що, дослідження особливостей правової системи ЄС, засад її взаємодії з правовими системами держав-членів на сьогодні є актуальним.

Наявність діаметрально різних поглядів щодо правової природи ЄС обумовлюють складність формулювання поняття права Європейського Союзу.

Як одна з найбільш динамічних правових систем сучасності [4, с. 31], правова система Європейського Союзу перебуває у постійному розвитку. Її конституціоналізація здійснюється, на відміну від національних правових систем, не вищими законодавчими органами, що приймають, змінюють чи відміняють конституційні акти, як це звичайно відбувається, а Судом ЄС [5, с. 78].

У сфері порівняльного правознавства науковці все частіше зосереджують особливу увагу на визнанні державами-членами різних правових систем один одного.

Аналізуючи етапи формування романо-германського типу правових систем науковці відштовхуються від моменту створення Європейського Союзу.

Зазначене свідчить про взаємний вплив правових систем держав-членів та Європейського Союзу. Так, розвиток наукових уявлень щодо змісту і значення принципу верховенства права більшість дослідників розглядає, передусім, у тісному взаємозв'язку з особливостями розвитку національних правових систем Великобританії, Франції та Німеччини, де дістали доктринального обґрунтування, відповідно, принцип верховенства права, принцип законності та правової держави.

Правова система ЄС не залежить від якоїсь конкретної правової системи, а навпаки «здійснює певний вплив на національні правові системи» держав-членів та «переплітається з ними» [4, с. 57]. Аналіз судової практики Суду ЄС у сфері регулювання діяльності компаній у рамках ЄС є яскравим підтвердженням врахування особливостей функціонування корпоративного права у рамках дії різних систем права.

Сьогодні правова система ЄС, що створена та функціонує на засадах міжнародного права, є автономним особливим утворенням, визначальною засадою діяльності якого є досягнення цілей та завдань в економічній, політичній та правовій сферах. Необхідність розвитку права ЄС, відповідно до зазначених цілей, слугує однією з передумов переростання правозастосування у правотворчість [3, с. 21], формуються норми права, які є однаковими для усіх держав-членів ЄС.

Функціонування і розвиток правової системи ЄС нерозривно пов'язані з правовими системами таких організацій, як Організація з безпеки та співробітництва у Європі, діяльністю Ради Європи, інших організацій і, безперечно, з національними правовими системами держав-членів. Так, формуючи концепцію захисту основоположних прав людини у справі Міжнародного Торгового товариства, Суд ЄС зазначив, що джерелом таких прав є «конституційні традиції, спільні для держав-членів».

Нерозривний зв'язок з зазначеними правовими системами, з правовими системами держав-членів обумовлює засади функціонування правової системи Європейського Союзу, тим самим визначаючи компетенцію та особливості формування його інституційної системи.

Визначальною особливістю ЄС є те, що, з одного боку, він діє як міжнародна організація в рамках міжнародного права, а з іншого – як наднаціональна структура держав-членів. Лісабонський договір, з якого вилучили зовнішні символи, форми й ознаки державоподібності, покликаний тією чи іншою мірою виконувати для Європейського Союзу ті функції, які виконує відносно звичайної держави Конституція. Часто дослідники вбачають у ЄС ознаки федеративного об'єднання. На Європейському континенті ідеї, концепції та рухи стосовно об'єднання держав Європи сягали давніх часів. Так, Д. де Ружмон, один з найактивніших прихильників створення «Об'єднаних штатів Європи», пропонував децентралізувати державну владу і розподілити її між районами, федераціями» [6, с. 397].

Сучасні дослідники, аналізуючи природу ЄС, вбачають саме у функціях Суду ЄС компетенцію та функції, що дають підстави його вважати провідником ідей федеративної держави.

Об'єктивний розвиток міжнародних відносин зумовив необхідність створення європейськими державами Європейського Союзу з окремою правовою системою, яку Луць Л. А. [5, с. 126] охарактеризувала як «цілісну, структурно-впорядковану за допомогою норм і принципів міжнародного права та права ЄС, стійку взаємодію суб'єктів міжнародного права, що забезпечує досягнення належного правопорядку у визначених установчими договорами ЄС сферах європейського правового простору». Як зазначає дослідниця права компаній в ЄС Кібенко О., і з цією думкою слід погодитися, право ЄС не можна застосовувати у вакуумі. Воно ґрунтується на правовій системі кожної з держав-членів, та в деяких випадках на міжнародно-правових нормах. Якщо «сприймати правову систему як єдність позитивного права (нормативний комплекс), правосвідомості (духовне начало) правовідносин і правозастосовного процесу (юридична практика), то стане очевидним, що право ЄС має всі підстави іменуватися правовою системою».

Як правова система, система права ЄС володіє особливою системою юрисдикційного захисту та знаходиться у постійному розвитку. Її суб'єктами, окрім держав, є фізичні та юридичні особи, які в праві безпосередньо застосовувати правові норми, сформовані в рамках Європейського Союзу.

Розвиток правової системи ЄС забезпечується діяльністю Суду ЄС, який, здійснюючи тлумачення і застосування Договорів, забезпечує дотримання права ЄС усіма його суб'єктами. Отже, Суд ЄС реалізує повноваження, закріплені у статті 19 Договору про Європейський Союз. Водночас така діяльність Суду ЄС сприяє гармонізації окремих галузей права Європейського Союзу. Отож, функціонування Суду в межах визначеної компетенції, реалізація ним своїх повноважень, співпраця з іншими органами ЄС слугують досягненню цілей Європейського Союзу [2, с. 60–61].

Європейський Союз базується на цінностях поваги до людської особистості, свободи, рівності та верховенства права, на повазі до прав людини, включно з правами меншості. На підставі статті 13 Договору про Європейський Союз, «Союз володіє інституційним механізмом, покликаним впроваджувати в життя його цінності, здійснювати його цілі, слугувати його інтересам, інтересам його громадян і держав-членів, а також забезпечувати послідовність, ефективність і наступність його політики та дій [1].

Право є важливим чинником інтеграційних процесів, що відбуваються в межах європейського континенту з другої половини ХХ століття. Воно надає стабільності, формальної визначеності, обов'язковості складовим нової європейської політико-економічної структури» [4, с. 133–134].

Важко назвати галузь права ЄС, – чи то митне право, право інтелектуальної власності, інституційне право, банківське право, право компаній, право охорони навколишнього середовища, інші галузі права, у формуванні, становленні та розвитку яких не брав би участі Суд Європейського Союзу. Зазначене також обумовлено і тим, що у системі ЄС застосовується принцип неподільності влади, інституційного балансу, який гарантує участь практично всіх комунітарних інститутів (різною мірою) в законотворчому процесі.

Право, сформоване в рамках ЄС, володіє характерними ознаками та особливостями, що обумовлюється тим, що між Європейським Союзом та міжнародними організаціями існують істотні відмінності. Одне з сучасних визначень права Європейського Союзу, доволі чітко визначає його особливості та вплив судового органу на формування його сутнісних характеристик. Ідеться про формулювання, у галузі порівняльного правознавства, що право ЄС, сформоване на стику міжнародного та національного права, володіє самостійними джерелами та принципами. Його автономність підтверджено рядом рішень Суду Європейських Співтовариств. Воно носить характер наднаціональності. Вже під час створення ЄС замислювали як особливу форму об'єднання держав. Юридичними ознаками передачі повноважень є перенесення суверенних прав на рівень міжнародної організації, які не вилучаються автоматично із предметної сфери регулювання держав-членів; адресатом переданих повноважень виступає міжнародна організація, її правовою формою передачі є міжнародний договір [5, с. 176].

Досягнення Європейським Союзом високого рівня політичної, економічної та правової інтеграції обумовлює постійний розвиток його правової системи, вдосконалення форм і засобів досягнення його завдань і цілей. Право, яке сформувалося у процесі діяльності ЄС, забезпечує не лише досягнення цілей, які ставить перед собою ЄС, але й спрямоване на досягнення мети щодо поглиблення європейської інтеграції. Відбувається розширення предметної та територіальної юрисдикції ЄС.

Отже, особлива правова природа Європейського Союзу, специфічні особливості його правової системи, визначені ним завдання та цілі вимагають існування чіткої та логічно побудованої системи форм існування права ЄС. Їхнє формування повинно, з одного боку, відбуватися відповідно до механізмів формування права в рамках міжнародних організацій, а з іншого – забезпечувати особливі завдання і цілі в рамках компетенції, отриманої ЄС внаслідок передання своїх повноважень державами-членами.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз // Основоположні акти в редакції Лісабонського договору з коментарями.
2. Андрійчук О. Конституційні цінності єдиної Європи / Олесь Андрійчук // Юридичний журнал. – № 5(47) – С. 60–61.
3. Андрійчук О. Роль комунітарних принципів у процесі застосування права ЄС / О. Андрійчук // Юридичний журнал «Юстиніан». – № 3. – 2007.
4. Гнатівський М. «Концепція «європейського правового простору» в контексті проблем європейської інтеграції / М. Гнатівський // Право України. – 2003. – № 1. – С. 133–134.
5. Головка-Гавришева О. І. Правове регулювання соціальної політики у Європейському Союзі: теоретичні аспекти: Монографія / О. І. Головка-Гавришева. – Львів, 2008. – 220 с.
6. Чубарьян А. О. Европейская идея в истории. – М., 1987 / Редкол. В. Н. Денисов (гл. ред.) и др. – К., 1989. – С. 395–405.

Маммедова А.А.

студентка,

Науковий керівник: Амарян М.Х.

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»

СУЧАСНИЙ СТАН ВІДНОСИН УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Для України необхідна економічна політика перехідного (від пострадянського до європейського) періоду. Концептуальною основою (на рівні визначення головних пріоритетів і напрямів) цієї політики повинно стати Послання Президента України П. Порошенка «Європейський вибір». Ефективним засобом забезпечення економічної безпеки є створення принципово нової моделі, яка повинна в собі об'єднувати державний протекціонізм з